

ارائه الگوهای پیشنهادی خانه‌های مشارکتی در ایران (احیای همسایگی سنتی در ایران)

عاطفه حامد میرجعفری^{1*}، مهسا اسکوئیان²، بهروز حامد میرجعفری³

1- دانشجوی دوره کارشناسی رشته مهندسی معماری، دانشگاه فردوسی مشهد، Atefe.mirjafary72@gmail.com

2- دانشجوی دوره کارشناسی رشته مهندسی معماری، دانشگاه فردوسی مشهد، mahsaoskouian@gmail.com

3- دانشجوی دوره دکتری رشته مهندسی عمران، گرایش خاک و پی، دانشگاه فردوسی مشهد، b.mirjafary@yahoo.com

⋮

چکیده

در دهه شصت میلادی با ایجاد یک فرآیند فکری در سیاست‌های کشور دانمارک و به دنبال جنبش ضد فرهنگی مردم که خواستار افزایش تعاملات اجتماعی بودند، موضوع خانه‌های مشارکتی مطرح گردید. این خانه‌ها در ابتدا تنها در شهرهای بزرگ کشور دانمارک ایجاد گردید، اما با گذشت زمان و اصلاحاتی که در مورد این خانه‌ها مطرح بود، دامنه آنها فراتر رفته و در دیگر کشورها، به خصوص ایالات متحده آمریکا نیز به عنوان خانه‌هایی با ایده‌های نو، مطرح گردیدند. در مقاله پیش رو به شکل گیری این ایده در ایران، که گامی در جهت احیای همسایگی سنتی است، پرداخته می‌شود. آنچه در ایران قدیم به وفور مشاهده می‌شد، ضمن معرفی این خانه‌ها، مزایا و معایب آنها ذکر گردیده و تاثیرات فرهنگی مثبت این گونه طراحی در ایران بررسی می‌شود. در پایان با تحلیل پرسش‌نامه‌هایی مبتنی بر فاکتورهای طراحی این خانه‌ها، الگوی مناسب آنها در ایران ارائه می‌گردد. از آنجایی که در حد دانش مولفان، مقاله‌ای مشابه به زبان فارسی در دسترس نبود، مولفان ضمن بررسی مقالات لاتین، تلاش کردند تا گامی موثر در جهت توسعه فرهنگ این نوع طراحی بردارند.

واژه‌های کلیدی: خانه‌های مشارکتی، تعاملات اجتماعی، همسایگی مدرن، الگوی پیشنهادی

1- مقدمه

خانه‌های مشارکتی متعلق به افرادی است که می‌خواهند اجتماعی زندگی کنند. این افراد در تمامی مراحل مکان‌یابی، خرید، طراحی و گسترش محدوده زندگی خویش حضور داشته و نقش مهمی در تصمیم‌گیری‌ها ایفا می‌نمایند. در بهترین حالت ساکنین با آشنایی قبلی گرد هم جمع شده و برای زندگی در کنار هم برنامه‌ریزی می‌کنند. ویژگی مهم این خانه‌ها این است که هر واحد کامل بوده و می‌تواند مستقل عمل کند، در عین حال که زندگی اجتماعی نیز دارد و می‌تواند از امکانات آن بهره لازم را ببرد. همانند خانه‌های آپارتمانی که قبلاً ساخته شده بودند، مجموعه‌های مسکونی اشتراکی برای ارائه خدمات روزمره بیشتری به ساکنان به وجود آمدند. این خدمات شامل دسترسی به چندین نوع خدمات عمومی، نظیر مهد کودک و غذا خوری کودکان، که وجود اولی به خصوص برای پدر و مادرهای شاغل بسیار مهم و جذاب بوده‌است. علاوه بر اینها مجموعه‌های اشتراکی باید تغییراتی را که در شکل خانواده‌ها، نوع زندگی جدید و نوع روابط اجتماعی به وجود آمده بود جوابگو باشند [1].

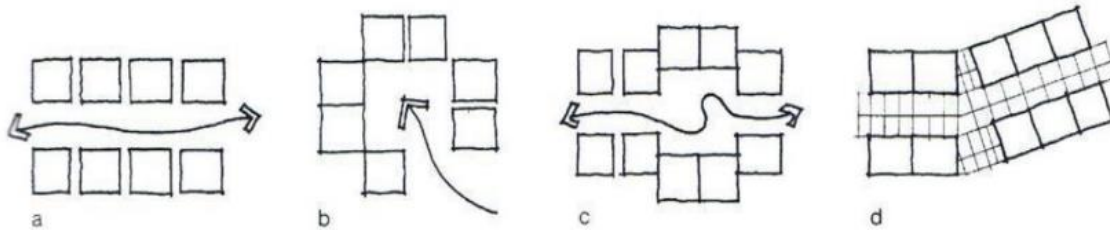
تمامی این مجموعه‌ها در سه بخش مشترک اند: خانه‌های دسته‌ای با ویژگی‌هایی از قبیل زمین باز بیشتر، بهبود روابط ساکنین و صرفه‌جویی در مصرف انرژی، محیطی برای پیاده‌روها با ویژگی‌هایی از قبیل ایجاد مسیرهای پیاده‌روی برای ساکنین

و امنیت بیشتر و یک خانه مشترک که نقش اتاق نشیمن را در کل اجتماع بر عهده دارد. در واقع می‌توان مصداق این گونه خانه‌ها را در خانه‌های قدیمی نیز مشاهده کرد. با این تفاوت که ساکنین از ابتدای ساخت این مجموعه‌ها در آن دخیل نبودند و نیز افرادی که اجتماع را به وجود می‌آوردند، بیشتر اقوام درجه یک بودند. خانه‌های دسته‌ای ویژگی‌هایی از قبیل زمین باز بیشتر، بهبود روابط ساکنین و صرفه‌جویی در مصرف انرژی دارند.

2- اصول بنیادین خانه‌های اشتراکی

- فرایند مشارکتی: ساکنین آینده مجموعه‌های مسکونی در طراحی خانه‌های خود شریک اند تا به خواسته‌های آنها جواب دهد.

- طراحی محله‌ای متحد: با گردهم‌آیی واحدهای مسکونی در کنار هم فضای باز بیشتر و با پتانسیل‌های بالا ایجاد می‌گردد و مشخصات فیزیکی و محل قرارگیری ساختمان‌ها در سایت باعث تقویت ایجاد حس اجتماع می‌شود. این محله‌ها در چهار حالت قابل طراحی اند. خانه‌های وابسته به پیاده‌رو و خیابان (a)، خانه‌های وابسته به حیاط محصور (b)، ترکیب پیاده‌رو و حیاط محصور (c)، خانه‌های دارای آتریوم مشترک (d). این حالت‌ها در شکل زیر نمایش داده شده‌اند.

شکل 1: انواع شکل‌گیری سایت‌پلان برای خانه‌های مشارکتی

- امکانات اشتراکی: این مجموعه‌ها علاوه بر داشتن خانه‌های مستقل، دارای امکاناتی از قبیل: فضاهای بازی کودکان و بزرگسالان، کتابخانه، کارگاه‌ها، فضاهای ورزشی، اتاق مهمان و غیره می‌باشند. امکانات اشتراکی برای استفاده روزانه طراحی شدند و عضو ضروری برای اجتماع بوده و همیشه مکمل خانه‌ها هستند.

- مدیریت ساکنین: مدیریت این مجموعه‌ها با خود ساکنین است. البته هیچ‌گونه سلسله‌مراتبی در این مدیریت‌ها وجود ندارد و هر فرد بنا بر علایق خود، بخشی از مسئولیت‌ها را برعهده می‌گیرد. لازم به ذکر است که هیچ‌کس بابت فعالیت‌هایش هزینه‌ای دریافت نمی‌کند. آنها در آماده‌سازی فضاهای جمعی همکاری می‌کنند. به طور دائم جلساتی برای حل مشکلات و توسعه مقررات برای اجتماعشان دارند [2].

این خانه‌ها مزایای بسیاری دارند که از آن میان می‌توان به این موارد اشاره نمود: گسترش فرهنگ زندگی اجتماعی و دوری از انزواگری در جامعه، استفاده از امکانات بیشتر، ضمن شراکت در برخی از امکانات، تجربه زندگی در کنار سنین مختلف، صرفه‌جویی در مصرف انرژی در صورت نزدیکی واحدها به یکدیگر، ایجاد زمین بیشتر برای فضاهای باز، با قرار دادن پارکینگ‌ها در خارج از محوطه، امنیت روانی بیشتری در داخل محوطه ایجاد می‌شود، ترویج حس همکاری و مسئولیت‌پذیری در ساکنین، به خصوص کودکان، افزایش عمر و سرزنده بودن ساکنان. از دیگر مزایای مهم این واحدها نیز میتوان به کوچک شدن خانه مشترک اشاره نمود.

از طرفی این گونه مجموعه‌های مسکونی جذابیت قابل ملاحظه‌ای دارند. نخست این که هر شخص همواره حق انتخاب بین زندگی خصوصی در واحد مسکونی خود و یا شرکت در فعالیت‌های اجتماعی در فضاهای عمومی مجموعه را دارد و

همچنین پرستاری و مراقبت از کودکان به صورت اشتراکی جهت به وجود آوردن محیط اجتماعی شایسته برای تربیت بهتر کودکان یکی دیگر از جاذبه های این مجموعه ها است [3].

این خانه ها معایبی نیز دارند که به زیاد شدن تعامل واحدهای مسکونی مجموعه بستگی دارد. فضاهای مشترک این واحدها در برخی موارد بسیار زیاد است، به گونه ای که حریم خصوصی خانه را تهدید می نماید. با کاهش حریم خصوصی خانه ها ساکنان احساس امنیت نمی کنند و پراکنده می شوند. پس فضاهای مشترک میان واحدها، باید با بررسی فرهنگ زندگی جمعی در ایران انتخاب گردد.

3- تاریخچه و علت ایجاد خانه های اشتراکی

ایده اولیه مجموعه های مسکونی اشتراکی از کشور دانمارک شروع شد، و پیدایش آن در حقیقت به سه عامل بستگی داشت. عامل اول جنبش ضد فرهنگی مردم دهه شصت میلادی، که عامل افزایش تقاضا برای زندگی اجتماعی گردید. گرایش و جانب داری جامعه از مجموعه های مسکونی کم تراکم با ارتفاع کم در مقیاس های کوچک، عامل دوم را شامل می شد. عامل سوم شامل فشارهای جدیدی است که در پی تغییرات اجتماعی اقتصادی و جمعیتی بر خانواده وارد شده بود. اولین مجموعه مسکونی اشتراکی در ابتدای دهه هفتاد میلادی ساخته شد، اما از آن تاریخ به بعد افزون بر یکصد عدد از این نوع اجتماعات به وجود آمده و بسیاری نیز در حال شکل گرفتن بود. از نظر جغرافیایی، این گونه جوامع اکثراً در شهرهای بزرگ کشور دانمارک به وجود آمدند.

4- پیشینه تحقیق

همانطور که در ابتدای بحث ذکر گردید، در حوزه خانه های مشارکتی، در حد دانش مولفان، مقاله فارسی یافت نشد. مولفان مقالات لاتین را که غالباً به معرفی نمونه های موردی و در برخی موارد به تحلیل و مقایسه ویژگی های آنها پرداخته اند، بررسی نموده که به چند مورد از آنها در زیر اشاره شده است:

Belk/2006 در مقاله خود با عنوان "اجتماعات خانه های مشارکتی، راهکاری پایدار در توسعه خانه ها" ارائه کرد. با بررسی چند نمونه از خانه های مشارکتی در ایالت متحده آمریکا، این اجتماعات را راهکاری مناسب در جهت طراحی پایدار معرفی کرده است [2]. Cho/2010 در مقاله خود با عنوان "خانه های مشارکتی، به عنوان پیشنهادی برای مسکن" با ارائه دو نمونه موردی، به بررسی اجرای ایده خانه های مشارکتی در کشور کره پرداخته است [4]. Brenton/2013 در مقاله اجتماعات بزرگ خانه های مشارکتی، پیشنهادی برای انگلستان، به بررسی این خانه ها در فرهنگ مردم تنگستان، الزامات و راهکارهای آن پرداخته است [5].

5- بررسی نمونه ها

در راستای خانه های مشارکتی نمونه های بسیاری بررسی گردیده که از آن میان نمونه هایی که با فرهنگ زندگی مردم ایران سازگار است، ارائه می گردد.

STADSGRAVEN –

این پروژه در دانمارک قرار دارد و متناسب با آب و هوا و گونه شناسی آن منطقه طراحی شده است. ایده اصلی پروژه الهام از بوم و تطبیق با نیازهای معاصر است به طوری که سقف واحدهای این پروژه شیروانی و متناسب با آب و هوای کشور دانمارک می باشد و قرارگیری خانه ها در سایت به گونه ای است که بهترین جهت گیری را در مقابل نور روز داشته باشد. برای احترام به بافت قدیم از خانه های موجود در سایت به منظور بعضی از کاربری های اجتماعی استفاده شده است. نتیجه ای آن شکلی منسجم شده است که نه تنها ساکنین را مشغول نمی کند بلکه زندگی اجتماعی خوبی را برای آنها فراهم آورده است. شکل (2) نحوه توده گذاری پروژه مورد نظر را نشان می دهد.

شکل 2: نحوه توده گذاری خانه‌های مشارکتی در پروژه Stadsgraven

:NARUSE INOKUMA ARCHITECTS

این نوع خانه‌ی اشتراکی در یک ساختمان شکل گرفته‌است که هر فرد اتاق و فضای شخصی خود را دارد و فضاهای اجتماعی در طبقه‌ی همکف قراردارند. چیزی که این خانه‌ها را از خانه‌های بزرگ معمولی متفاوت می‌کند، این است که ساکنان خانواده نیستند و یکدیگر را نمی‌شناسند. بنابراین استفاده از یک روش خاص برای مدیریت و فضای آن برای افراد مختلف در استفاده و اشتراک فضاها ضروری می‌شود.

:SAETDMMEN -

این مجموعه 27 واحد مسکونی و یک خانه عمومی را شامل می‌شد. خانه عمومی مجموعه شامل آشپزخانه ای مجهز، اتاق غذاخوری، اتاق تلویزیون، اتاق بازی، رختشوی خانه و سونا با رختکن و دوش است. در این خانه عمومی یک گروه موسیقی به طور هفتگی برای ساکنان برنامه اجرا می‌کند و گروه دیگری به آنها تمرینات ورزشی می‌دهد. برای مراقبت از کودکان، فردی را استخدام کرده که توسط ساکنان به صورت دوره‌های سرپرستی می‌شود. نظافت خانه عمومی به صورت هفتگی در روزهای شنبه توسط گروه‌هایی از ساکنان به صورت ادواری انجام می‌پذیرد. غذا خوری مشترک تقریباً چهل نفر عضو دارد و از روز یکشنبه تا روز جمعه برای آنها غذا تهیه می‌شود، و هر عضو با سن بیشتر از 18 سال مجبور است که در فعالیت‌های خرید و آماده کردن غذا به صورت نوبتی شرکت نماید. برای مصرف انرژی در هر واحد مسکونی کنتور نصب شده و بر اساس آن هر واحد هزینه مصرف را پرداخت می‌کند. هزینه‌های مشترک به طور مساوی بین ساکنان تقسیم می‌شود [6]. تصویر شماره (3) پرسشنامه مورد بررسی در این تحقیق را نمایش می‌دهد. با تحلیل داده‌های این پرسشنامه، اطلاعاتی از فرهنگ مردم ایران در پذیرش زندگی در فضاهای اجتماعی به دست آمد.

"پرسشنامه طراحی خانه‌های مشارکتی"

لطفاً شغل، سن و جنسیت خود را ذکر نمایید.

در ابتدا بچشم نرسد درباره خانه‌های مشارکتی این نکته مطرح گردد که در این خانه‌ها که همسایگان با اشتیاق قبلی مردم مردم می‌آیند، همگان در طراحی واحد‌ها دخیل اند. در این مجموعه‌ها واحدهایی برای گفتگوی جمعی وجود دارد که این گفتگوها بیرونی-فراخود خود قرار شکل می‌گیرد.

با توجه به مقدمه فوق، خواهش می‌کنیم به سؤالات زیر پاسخ دهید.

- 1- ترجیح می‌دهید در این خانه‌ها یا چه کسانی زندگی کنید؟ دوست، قوام، بیگانه یا ...
- 2- ترجیح می‌دهید فضاهای مشارکتی در میان فضاهای زندگی شکل گیرد یا در محلی جدا از واحدهای مسکونی؟
- 3- تعداد خانواده‌هایی که به صورت اشتراکی کنار هم قرار دارند میانگین تا چه حدودی مناسب است ؟
 10-5   15-10   20-15   30-20
- 4- تصور شما از خانه‌های اشتراکی در ایران چیست ؟
 خانه‌هایی با چندین خنجر   محله‌های حفاظت شده   مجتمع مسکونی   محله
- 5- کدام نوع طراحی در خانه‌های اشتراکی حس حضور در اجتماع را پرورش می‌دهد؟ (با توجه به فرهنگ ایران)
 خانه‌های وابسته به حیاط محصور
 ترکیب سبزه رو و حیاط محصور
 خانه‌های وابسته به سبزه رو و حیاط
 خانه‌های دارای آتریوم مشترک

- 6- آیا علاقه‌ای به زندگی در خانه‌های اشتراکی و زندگی اجتماعی دارید؟
- 7- چه فضاهایی برای اشتراک مناسبند؟

تعداد	متناسب	نسبتاً مناسب	نامناسب
تلفن			
نظریاتی			
کارگاه			
بقایای			
آب‌سپار			
تلفن‌های تبلیغی			
مهد کودک			
نشیمن همگونی			
حیاط‌ها			
سازمان مطالعه			
مرکز خرید کوچک			
آتریوم			
فضای ورزش			
اتاق میهمان			
استخر			

شکل 3: پرسشنامه ارائه‌شده جهت بررسی خانه‌های مشارکتی در ایران

6- بررسی فاکتورهای موثر

بیشترین تاثیرات مثبت این‌گونه اجتماع‌ها بر کودکان است، آن‌ها در آینده کشور نقش مهمی دارند. پس هر اقدامی که آنها را بیشتر با جامعه آشنا کند می‌تواند در آینده کشور نقش مهمی را ایفا نماید. از جمله مشکلاتی که امروزه در اغلب کودکان وجود دارد، عدم مسئولیت‌پذیری و به دنبال آن عدم اعتماد به نفس آنهاست. رشد کودکان در این فضاهای جمعی، می‌تواند این مشکلات را کاهش دهد. نکته دیگر عدم وجود فضاهای باز کافی برای فعالیت‌های کودکان در واحدهای آپارتمانی امروزه است. خانه‌های مشارکتی با دارا بودن فضاهای باز زیاد این مشکل را حل می‌نمایند. همچنین با پیش‌بینی مهدکودک و غذاخوری کودکان در هر مجموعه مسکونی که می‌تواند موجب آرامش خاطر مادران شاغل باشد. حال با تحلیل داده‌هایی که از

پرسش‌نامه‌ها به دست آمده، به ارائه فاکتورهای طراحی پرداخته می‌شود. لازم به ذکر است که پرسشنامه‌ها در 7 دسته 10 تایی توسط افراد دارای فرهنگ‌های متفاوت تکمیل گردیده است.

7- بررسی اصول بنیادین مطرح با توجه به فرهنگ ایران

الف) بررسی سایت پلان: همانطور که در ابتدای بحث مطرح شد، خانه‌های مشارکتی می‌تواند با توجه به شکل پیاده رو و خیابان، حیاط، ترکیبی از حیاط و خیابان و یا ساختمان تک با آتریوم داخلی که مثل یک پیاده رو سرپوشده عمل می‌کند، شکل و سازمان یابد [7]. با بررسی پرسشنامه‌های مذکور این نکته به نظر می‌رسد که شکل قرارگیری واحدها در سایت پلان به نظر خود ساکنین مجموعه‌ها وابسته بوده و افراد در مراحل طراحی، می‌توانند در این امر صاحب نظر باشند. تعداد واحدها در هر همسایگی بهتر است بین 15 تا 30 واحد در نظر گرفته شود تا همسایگان تعامل مناسبی با یکدیگر داشته باشند. از آنجایی که در فاصله 30 متری، امکان تشخیص ویژگی‌های چهره، مدل مو و سن و سال و امکان شناخت افرادی که به ندرت آنها را ملاقات می‌کنیم، وجود دارد، این فاصله برای فاصله میان مجموعه‌ها مناسب به نظر می‌رسد [8].

ب) بررسی فضاهای اشتراکی: همانطور که ذکر گردید، این مجموعه‌ها در فضاهای مختلف با هم اشتراک دارند. با بررسی- های انجام گرفته فضاهایی که قابلیت بیشتری برای گردهم‌آیی ساکنین دارد برای طراحی فضاهای مشارکتی پیشنهاد گردیده- است. این فضاها به قرار زیر است: کارگاه‌ها، باغبانی، مهدکودک، نشیمن همگانی، حیاط‌ها، مراکز خرید و فضاهای ورزشی. این فضاها با توجه به قابلیت‌های محیطی و مساحت‌های موجود در مجموعه‌ها شکل می‌گیرند. فضاهایی از قبیل سالن مطالعه، فضای رختشویی، اتاق مهمان و استخر نیز فضاهای نسبتاً مناسبی در این حوزه به نظر می‌رسند. از طرفی بهتر است این فعالیت‌ها به صورت آزاد و در ترکیب با یکدیگر در سایت مجموعه پراکنده شوند تا میزان تعامل افزایش یابد و نیز تمرکز فعالیت‌های جمعی نیز در یک نقطه نباشد [8].

ج) بررسی محل قرارگیری فضاهای اشتراکی: با توجه به فرهنگ مردم ایران و نیازهایی آن‌ها در جهت استقلال در زندگی دارند، بهتر است فضاهای مشارکتی در محلی جدا از فضاهای مسکونی قرار گیرد تا ساکنین برای حضور در اجتماع یا فضای زندگی خصوصی خویش حق انتخاب داشته باشند. این موضوع در بررسی پرسشنامه‌ها نیز به اثبات رسید. از طرفی اگر فضاهای مشارکتی را در محلی دور از دسترس دیگران قرار دهیم، احتمال تعامل افراد در این فضاها کم می‌شود [8].

د) بررسی افراد مناسب جهت استقرار در این مجموعه‌ها: هرچند توصیه می‌گردد افرادی که در این واحدها گردهم می‌آیند از نظر فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و ... مشابه باشند، اما تفاوت‌های فوق می‌تواند برای رشد اجتماعی ساکنین موثر باشد. در هر صورت این به نظر کل ساکنین مجموعه برمی‌گردد که این مساله در پرسشنامه مذکور بررسی شده است و نتایج حاصله به این صورت است که بیشتر مردم موافق به زندگی در این واحدها با دوستان خود هستند که این نیز می‌تواند به شباهت‌های فرهنگی دوستان نسبت به هم برگردد.

ه) بررسی کنترل میزان تعاملات: یکی از عواملی که می‌تواند بر میزان سطح فعالیت‌ها و تعاملات در پروژه تاثیرگذار باشد، فضاهای مکث و توقف هستند. حیاط‌های کوچک در مقابل خانه‌ها، فضاهای تعاملی باصندلی‌هایی برای نشستن، بخصوص در نزدیکی ورودی‌ها و غیره، نمونه‌هایی برای چنین عواملی می‌باشند. پله‌های مقابل خانه‌ها که قلمروی ثانویه محسوب می‌شوند نیز فضاهایی برای مکث و گردهم‌آیی همسایگان است. عامل دیگری که بر میزان سطح تعاملات تاثیر می‌گذارد سطح و فاصله از زمین می‌باشد. فعالیت‌هایی که در یک سطح انجام می‌شوند می‌توانند در گستره‌ی حواس ما تجربه شوند. اگر چیزی در سطح بالاتر قرارگیرد، امکان تجربه‌ی آن کاهش می‌یابد. این مشکل هنگامی که چیزی در سطحی پایین‌تر رخ می‌دهد کمتر اتفاق می‌افتد، اما ویلیام اچ. وایت در مورد فضاهای فرورفته می‌گوید "حتی اگر اجباری وجود داشته‌باشد باز هم نباید فضاهای گشوده را در زمین فروربرد. صرف نظر از دو یا سه مورد استثنا، پلازاهای فرورفته در زمین فضاهایی مرده هستند." پس نقاط دید و چشم‌اندازها می‌توانند در بالا جای گیرند و اما نه فضاهای تعاملی و فعالیت‌هایی که افراد تمایل به کنارهم‌بودن آن‌ها را دارند. از طرفی در خانه‌های اشتراکی بهتر است ارتفاع ساختمان‌ها کم باشد چراکه در هماهنگی بهتری با محیط قرار دارند [8].

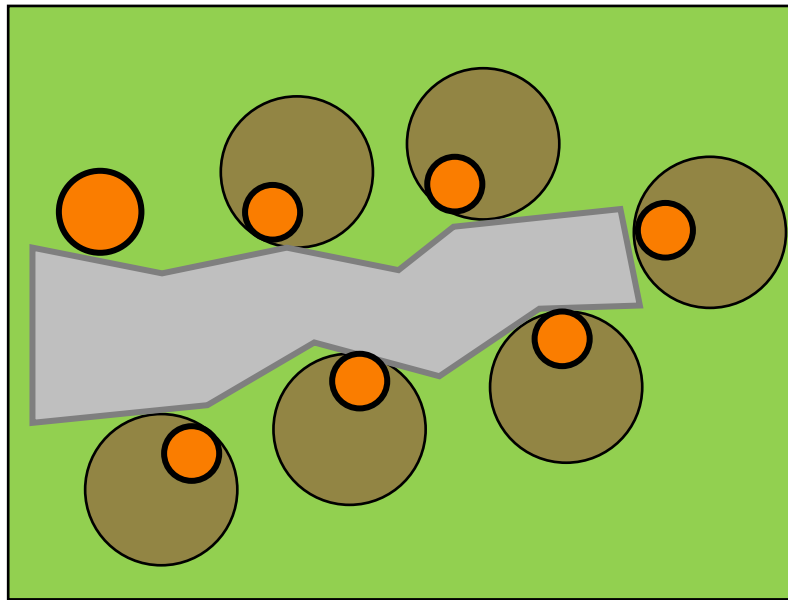
با توجه به فرهنگ ایران باید توجه شود که حریم و محدودیت ها رعایت شود به طوری که دید به فضاهای تعاملی وجود داشته باشد اما میزان تعاملات و همچنین فضاهای تعاملی محرمیت خانه ها را برهم نزنند.

(و) بررسی ورودی ها: نواحی مسکونی می توانند دعوت کننده و دسترس پذیر باشند و مردم و فعالیت ها را از محیط خصوصی به محیط عمومی بکشانند و یا به عموم مردم اجازه ی حضور در فضاهای اجتماعی و اشتراکی را بدهد. برعکس ، فضاهای عمومی می توانند طوری طراحی شوند که راه یابی به آن ها چه از لحاظ فیزیکی و چه از لحاظ روانشناختی دشوار بنماید. این امر در حفظ حریم و امنیت و محرمیت فضا تا حد زیادی کمک می کند. از عواملی که می توانند ورودی دعوت کننده برای حضور عموم در پروژه ایجاد نماید، می توان گشودگی بصری از طریق افزایش فاصله ساختمان ها و کاهش ارتفاع آن ها، ایجاد فضای تعاملی و فضای سبز در ابتدای ورودی، تقویت محور دید بینندگان از خارج پروژه به داخل و نمایش جلوه ی زیبایی از داخل پروژه به عابران و عموم را نام برد [9]. با توجه به این که در فرهنگ ایران تمایل مردم به محرمیت و حفظ حریم بالاست، بهتر است که ورودی دعوت کننده ی زیادی نداشته باشد تا امکان حضور عموم مردم در پروژه میسر نگردد. این عمل را می توان با افزایش ارتفاع ساختمان ها در ورودی و کاهش فاصله ی آن ها و همچنین عدم ایجاد فضاهایی که باعث تجمع مردم می شود و چرخش مسیر ورودی که امکان دید به داخل پروژه را کاهش دهد، در پروژه ایجاد نمود.

8- ارائه گزینه های پیشنهادی طراحی

حال با توجه به موارد ذکر شده، به ارائه گزینه های پیشنهادی برای طراحی این گونه مجموعه های مسکونی اشتراکی می پردازیم.

گزینه شماره یک - جایگذاری کلی لکه های موجود

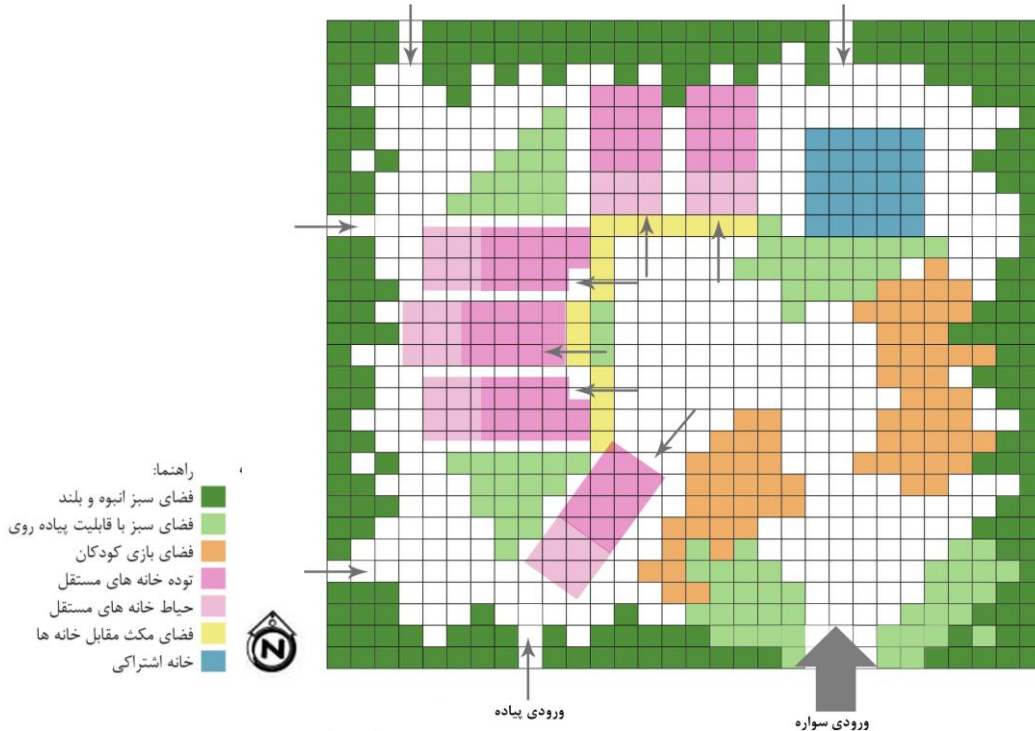

شکل 4: بررسی جایگذاری کلی لکه های موجود در یک خانه مشارکتی

همانطور که در تصویر بالا مشاهده می گردد، با قرار دادن چند واحد همسایگی که هر کدام شامل حدودا 15 خانوار هستند، یک خانه اشتراکی شکل گرفته است. هر واحد همسایگی دارای یک فضای مشارکتی در داخل خود و نیز یک فضای مشارکتی در کل مجموعه می باشد. این تقسیم فضاهای مشارکتی به تعامل بهتر افراد کمک می کند [8]. از طرفی دیگر فضاهای باز با

فضای سبز پوشیده شده است. فضای میانی نیز که ارتباط میان همسایگان را فراهم می کند، به صورت فضایی کنترل شده تعریف می گردد.

گزینه شماره دو - طراحی در بافت شطرنجی

شکل 5: بررسی قطعه بندی خانه مشارکتی در بافت شطرنجی

در اطراف پروژه به جای حصارها و دیوارهای صلب می توان برای حفظ حریم و محرمیت پروژه از درختان استفاده کرد که مرز بصری مناسب و با کیفیت ایجاد می کنند. همچنین این عمل سلسله مراتب عبور و ورود را از فضای عمومی به فضای نیمه خصوصی و خصوصی فراهم می آورد. همانطور که در تصویر شماره 5 مشاهده می گردد، در این گزینه پیشنهادی ورودی با چرخشی نسبت به محیط اصلی خانه، رو به خانه اشتراکی و با گشودگی کمی نسبت با آن قرار گرفته است. این عمل باعث حفظ حریم خانه ها و محرمیت آن ها می گردد. پس از ورود با قرار دادن فضایی سبز می توان تعامل را افزایش داد و گشایشی به سمت پروژه ایجاد نمود. خانه ها حول یک مرکز قرار گرفته اند که ترکیبی از فضای پیاده و سواره و فضای تعاملی است که تمام خانه ها به آن اشراف دارند. نحوه چیدمان خانه ها رو به خانه اشتراکی می باشد. برش ساختمان ها به منظور جلوگیری از سایه اندازی، حیاط های کوچک و فضاهایی برای مکث در مقابل ورودی خانه ها (قلمرو ثانویه)، کاهش عرض خانه ها به منظور نزدیکی ورودی خانه ها و افزایش تعامل، تعبیه فضاهایی برای بازی کودکان، قرارگیری ورودی های متعدد پیاده از میان فضاهای سبز انبوه، به جز در محل بازی کودکان، از جمله عواملی هستند که در قطعه بندی مورد نظر است.

9- نتیجه گیری

با بررسی ایده اولیه خانه های مشارکتی، مزایا، معایب و ویژگی های آن ها، به جمع آوری اطلاعاتی در قالب پرسشنامه پرداخته شد. سپس با تحلیل نتایج برگرفته از پرسشنامه ها و دیگر مطالعات انجام شده، اصول اولیه طراحی خانه های مشارکتی با تکیه بر فرهنگ مردم ایران ارائه گردید. در ادامه با بررسی فاکتورهای موثر، گزینه های مطلوب جهت طراحی این گونه مجموعه-

های مسکونی پیشنهاد شد. اگر این نوع از زندگی که در گذشته نیز وجود داشته است، بتواند جایگزین مناسبی برای زندگی خشک و بی روح امروزه گردد، بسیاری از مشکلات اجتماعی نیز حل خواهد شد. اولین و بهترین نتیجه مثبت زندگی اجتماعی در نوع رفتار کودکان مشاهده خواهد شد. کودکانی که آینده سازان جامعه هستند.

مراجع

- [1]. پیرنیا، م، سبک شناسی معماری، انتشارات سروش دانش، 1386
- [2]. Belk CL. Cohousing Communities: A Sustainable Approach to Housing Development, 2006.
- [3]. Cohous, Cohousing resources- useful documents shared by existing and forming communities, 2011.
- [4]. Cho J. Rhee K. Cohousing as a housing alternative, Learning from case studies, 2010.
- [5]. Brenton M. Senior cohousing communities -an alternative approach for the UK, 2013.
- [6]. پوردیهیمی، ش. مسکن، حومه، شهر، انتشارات روزنه، 1384.
- [7]. Stratmann J. Weiss L. Narayan R. Towards sustainability -Analysis of collaborative, behaviour in urban cohousing, 2013.
- [8]. Gehl Y. Life between buildings: using public space, 1987.